

Rondgang doorheen de Geschiedenis van de stad Wolfach

herz.erfrischend.echt.

Kinzigtal

Hartelijk welkom in Wolfach,

wij nodigen u uit om kennis te maken met
onze historische binnenstad.

De naam Wolfach werd voor het eerst in 1084 in oorkonden vermeld. Gesticht door de heren van Wolva, ontwikkelde de nederzetting zich al gauw tot een stad en tot het centrum van de vlotvaart op de Kinzig. Maar het stadsbeeld wordt bepaald door het 600 jaar oude, voormalige vorstelijke kasteel van de familie Fürstenberg en het trots oprijzende raadhuis.

De rondgang door de stad begint op het marktplein voor het raadhuis en duurt ongeveer anderhalf uur.

De toeristische dienst Wolfach wenst u van harte een aangenaam verblijf waaraan u mooie herinneringen zult behouden

Toeristische dienst:

Hauptstraße 41
D-77709 Wolfach
ALLEMAGNE
Tél. : +49 (0)7834 835353
Fax : +49 (0)7834 835359
www.wolfach.de
wolfach@wolfach.de

Openingstijden:

Ma – vrij 9:00 – 12:30
en 14:00 – 17:00

De hier beschreven rond-
hangt kent geen barrières!

Impressum

Uitgever:
Toeristische dienst Wolfach
Teksten:
Berit Hohenstein-Rothinger
Edgar Baur
Toeristische dienst Wolfach

Grafische vormgeving:
della torre werbedesign
Foto's:
Toeristische dienst Wolfach
Otto Schrempp, Elmar Langenbacher
Eerste oplage:
3.000 stuks © februari 2013

Station 1

Raadhuis

Na de laatste grote stadsbrand van 1892 werd het gebouw opnieuw opgebouwd als een raads- en schoolgebouw in neorenaissance stijl. Hier bevinden zich de stadsdiensten en de dienst voor toerisme. De kunstenaar Eduard Trautwein, afkomstig van Wolfach, beschilderde de gevel in 1935 met afbeeldingen van de lokale klederdracht en typische beroepen van de streek, in de jaren 60 van de vorige eeuw werd dit gerestaureerd. De balustrade van het balkon wordt opgeluisterd door de wapens van de stad Wolfach, van het groothertogdom Baden en van het Duitse Rijk. Het plein voor het raadhuis was van oudsher het marktplein, en ook nu nog is er hier op woensdag en zaterdag een wekelijkse markt waar regionale producten worden aangeboden.

De watervoerende „Riesner“ was tot in 1908 een kanaal met een diepte van 1,30m dat de bewoners voorzag van water voor industriële doeleinden en bluswater. Achter het raadhuis liep de stadsmuur met schnapsbranderij en de burgertoren en de zogenaamde „Männergraben“ (mannenloopgraven). Aan de kant van de bergen was de stad moeilijker te verdedigen, daarom werden er hier alleen mannen ingezet.

Station 2

Bovenste poort

Aan de stadsbrug stond tot aan de brand in het jaar 1799 de bovenste poort, die met de stadsmuur aan beide kanten de stad tot aan de onderste poort omsloot. Hier bevonden zich ook een washuis en een brouwerij. Stroomopwaarts ter hoogte van de evangelische kerk, vindt u de „Mühleteich“ (ondertussen omgebouwd tot een moderne installatie) die water voor de stedelijke molens en het vlotwater leverde.

De „kinderkoppen“ aan de andere kant van de Kinzig, herinneren aan de oude Romeinse heirbanen die door het Kinzigtal liepen.

Voor de Romeinen was het Kinzigtal de belangrijkste oost-westverbinding door het Zwarte Woud, van Argentoratum (Straatsburg) tot hoog naar Baar en naar Rottweil. De vredeslinde werd in 1871 na de Duits-Franse oorlog geplant. In 1912 werd een gedenkteken opgericht ter ere van groothertog Friedrich I. van Baden en voor de deelnemers aan de oorlog van 1870/71.

Aan de voorstadszijde bevinden zich de „Dam“ en de „Brückenwaagteich“. De „vijvers“ waren gedeeltelijk hoogwaardige installaties, die de waterstand voor de vlotindustrie reguleerden. Dankzij deze vijvers konden er kleine kunstmatige vloedgolven opgewekt worden, die de vloten naar het dal transporteerden. Vroeger liep één arm van de Kinzig achter de plek door waar nu de huizen staan, door de kleine Dammstraße. De oeverwallen werden opgericht ter bescherming tegen hoog water en zware ijzel en de huizen van de Dammstraße werden gebouwd op de resten van de meer dan 60 huizen die ten prooi vielen aan de brand in de voorstad, in 1762. De jeugdige nazaten van de vlotmakers van de Kinzig, bouwen hier hun „Bubenflöße“.

Het huidige kuurtuinhotel is ontstaan uit het dennennaaldenbad, dat op zijn beurt weer zijn wortels had in het mineraalbad van de 14de eeuw. Men kwam er al gauw achter dat de zout en ijzer bevattende bronnen in de diepte van de Vorstadtberg helende krachten had, waardoor aandoeningen als reuma, jicht en huidaandoeningen met succes konden worden behandeld. In de vroege 19de eeuw kwam het dennennaaldenbad tot grote bloei, werden er producten op basis van dennennaalden gemaakt, en kon de streek bogen op internationale uitstraling, aangezien vele gasten dankzij het openstellen van een internationale treinverbinding in 1878 hiernaartoe kwamen. In 1892 werd Wolfach in een Berlijnse krant uitgeroepen tot „Het mooiste luchtkuuroord van Duitsland“ uitgeroepen; sinds 1962 kreeg Wolfach het stempel „Nationaal erkend luchtkuuroord“.

De katholieke parochiekerk is gewijd aan St. Laurentius en werd in 1273 voor het eerst ingewijd. Het oude koorgedeelte, de laatgotische toren en de zuidelijke muur, alle daterend uit de 14de eeuw, bleven bewaard. De oude kerkportalen dateren van 1473 en 1508. Het oude koorgedeelte werd in 1515 ingewelfd, wat de fresco's ernstige schade toebracht. Ze laten vier reeksen afbeeldingen zien van de apostelen, in gesprek met de profeet, de Christuscyclus, cycli uit het leven van de apostel Petrus en de heilige Laurentius. De beschildering van de gewelven werd weer zichtbaar gemaakt bij de renovatie in 1975. Het nieuwe kerkship was klaar in 1941 en werd in dat jaar ook ingewijd.

Station 6

Sleepgracht

Tussen Wolf en Vorstadtstraße liep vroeger het Mühlkanal, 'Schliefegraben' (sleepgracht) genoemd. Langsheen dit kanaal vestigden zich kleine ambachtelijke neringdoeners, die aangewezen waren op waterkracht. In wat nu het Leipoldgebouw is en in het huis aan de Inselweg 1 waren smederijen gevestigd: daartussenin lag een granaatslijperij en een leerlooierij. De twee grote molenwieken leverden waterkracht voor de machines. Het eens open kanaal werd dichtgemaakt, het water stroomt nu door buizen onder de grond naar de elektriciteitsfabriek van de firma Leipold bij de vlotweide. Op de Wolf werd het hout van Bad Rippoldsau-Schapbach en Oberwolfach per vlot naar Kinzig gebracht en op de samenvloeiing tot grote „landvloten“ samengebonden.

Station 7

Vlotpark

De vlotindustrie is van oudsher present in Wolfach, al vele honderden jaren lang. Hout was het „goud uit het Zwarte Woud“ en de houthandel was vanaf de 11de eeuw een erg belangrijke bedrijfstak. Vooral voor de scheepsbouw in Holland en de bouw van de Dom en de Münsterkerk in de tot bloei komende steden Speyer en Straatzsburg was er veel hout nodig. De borden in het vlotpark van Wolfach leggen uit hoe de werkwijze in elkaar zat en zetten het ambachtelijke vakmanschap van de toenmalige ‚vlotters‘ duidelijk in de verf.

De vlothaven aan de Herlinsbach was een belangrijke inbindplaats voor ‚landvloten‘ van de vlotters uit Wolfach, landvloten die tot wel 600m lang konden zijn. Van hieruit vertrokken zij op reis, richting ‚landinwaarts‘, naar Straatzsburg en Holland.

De teloorgang van de vlotterij werd ingezet door oorlogsprikelen in de 17de en 18de eeuw, maar ook en vooral vanaf 1865, wanneer de spoorweg door het Kinzigtal wordt getrokken. De stalen stoomrossen transporteren het hout veel sneller en goedkoper. In 1894 verliet het laatste echt vlot de vlothaven van Wolfach.

De inwoners van Wolfach waren altijd al in de ban van de vlotterij en op het stadsfeest van 1984 ging voor het eerst een (show)-vlot van de hedendaagse Kinzigvlotters „landinwaarts“.

Wolfach heeft een rijk carnavalsleven. Hier aan de narrenbron zijn alle zeven hansworsten, de „Alden Rungunkeln“, de zangers en de zotskappen vertegenwoordigd. De „Geldbeugelwassers“, die op aswoensdag onder het plengen van vele tranen maar zonder een spier te vertrekken hun geldbeugels in de stadbron wassen, worden door de usteniliën clinder, geldbeugels en wortelborstel symbolisch uitgebeeld aan het waterbassin.

Bij de ‚Neuzenstoet‘, de waarschijnlijk oudste van de 12 carnavalsstoeten in Wolfach, mogen alleen de mannen meelopen, met de symbolische ‚keerborstel‘ in de hand, schort achterstevoren omgebonden, kienspaan op de hoed en met een zelf ineen geknutselde grote neus op het gezicht. Vrouwen die het toch wagen om de stoet binnen te sluipen en herkend worden, belanden in het koude water van de stadsbron.

Die Stadt
Bolfach: 1655

*De kunstschilder uit Wolfach,
Eduard Trautwein (1893-1978)
vergrootte het stadsaanzicht van de pastoor
en de veldmeter Johann Jakob Mentzinger (1604-1668)
en maakte het levendiger door fellere kleuren.
De originele tekening van 1650 (pentekening
13,4 x 13,8 cm) is onderdeel van een landkaart van de
Gronden van Fürstenberg in het „Kintzgenthal“.*

De uit Wolfach afkomstige kunstenaar Eduard Trautwein (1893 - 1978) vereeuwigde met zijn schilderij het grote engagement van de vrouwen van Wolfach, die hier bij gevaar de wacht hielden bij de makkelijker te verdedigen 'wijvengrachten'. Daartegenover hangt zijn schilderij van een vlootvaart op de Kinzig. De oude kapelanie (Kirchstraße 5) is een van de oudste bewaard gebleven huizen hier in Wolfach. Hier woonden vroeger de kapelaans van de katholieke parochie. In de parallel met de hoofdstraat aangelegde steegjes woonden voornamelijk ambachtstlui zoals schoenmakers, kuipers, meubelmakers, bakkers, slaggers en wijnhandelaren. Bijna elke familie had een kleine stal met dieren om in de eigen behoeften te voorzien.

Station 10

Vlothaven met „Hollanders“

Als je de ‚vlotweggetjes‘ volgt kom je langs meerdere aanmeerhaken voor vloten en zie je ook een oude kilometerssteen (60km tot aan de Rijn), op weg naar de voormalige vlothaven aan de hedendaagse ligging in Wolfach. Hier ligt een zog. „Hollander“, een van die reusachtige stammen die voor de scheepsbouw van hieruit naar Holland moest worden gevlot. Aan de samenvloeiing van de Wolf en de Kinzig werden de kleinere „dalvloten“ (met een lengte tot 300m) uit het Wolftal en het hoogstgelegen Kinzigtal losgemaakt en opnieuw samengebonden tot ‚landvloten‘ die wel 600m lang konden zijn.

Aan de overkant herkent u de granieten zuilen van het gedenkteken op de Kreuzberg. Het werd opgericht om de gesneuvelden uit beide wereldoorlogen te gedenken.

Het huidige slot Fürstenberg is het grootste in Zuid-Baden en stamt in zijn huidige vorm uit de jaren 1671 - 81, toen graaf Maximilian Franz von Fürstenberg-Stühlingen (*1655- +1681) het slot liet ombouwen en uitbreiden. Boven de slotpoort bestond er al een poorterswoning in de 12de eeuw. Het slot was lange tijd verblijfplaats van de vorst en de plek waar meerdere weduwen van de graaf hun oude dag doorbrachten. Toen Wolfach in 1806 aan Baden toegewezen werd, behield de stad haar status als residentiestad. In het kasteel werd een districtsraad ondergebracht. In 1939 ontstond de Landkreis Wolfach, die ook van hieruit werd bestuurd.

Nadat de Landkreis in 1973 ophield te bestaan, bleef dit een vooruitgeschoven post van de nieuw opgerichte Ortenaukreis. Vrederecht, notariaat, belastingdiensten en politiebureau, allemaal vinden ze hun plekje in dit uitgestrekte gebouw. De Fürstenberg Poort met barokke balustrade toont het wapen van Fürstenberg en de initialen van de bouwheer. Daarnaast kunt u een vlotreliëf zien van de hand van Dimitri Petrov, gemaakt uit bonte zandsteen uit het Zwarte Woud.

Station 12 Slotkapel en museum in Slot Wolfach

Vanuit de tuin van het slot loont het de moeite om een bezoekje te brengen aan de Slotkapel „van Onze-Lieve-Vrouw“, die door de monumentenzorger uit Wolfach, Josef Krausbeck na de 2de wereldoorlog van de ondergang werd gered. De kapel werd beschermd verklaard en met heel veel liefde en handenarbeid bijna helemaal weer in de oorspronkelijke toestand gebracht. Het koorgestoelte met de talrijke votiefborden dateert uit de 17de eeuw, de heiligenbeelden gedeeltelijk uit de 16de.

Middelpunt van het barokke hoogaltaar met het wapen van de Fürstenbergers is de Pietà, het genadebeeld van de lijdende moeder Gods, uit de veertiende eeuw. Het museum op de gelijkvloerse verdieping van de noordvleugel van het slot biedt een interessant inzicht in de vlotterijgeschiedenis van Wolfach en geeft inkijk in het leven uit vervlogen tijden. In de „hongertoren“ aan de noordwesthoek van het slot bleef een originele middeleeuwse kerker bewaard, waar vroeger gevangenen opgesloten zaten.

Tips voor uw verblijf in:

Een dag in Wolfach

In de voormiddag verdient het aanbeveling een rondgang door de stad te maken, langs de meest markante historische plekjes die in deze brochure werden beschreven. Bent u gearriveerd bij de terreinen rond het slot, heeft u een pauze verdiend. Alle lekkers dat u hier te wachten staat, nodigt u hartelijk uit even te pauzeren. Daarna kunt u te voet via de Gassensteg en langhseen de Kinzig naar de Dorotheenhütte wandelen.

Gasten die een stevige tocht wel zien zitten bevelen we de wandelweg naar het gedenkmontument te nemen, het uitzicht over het „stadje“ mag u niet laten liggen. Aangekomen in de Dorotheenhütte kunt u bij een groep onder leiding van een gids aansluiten of de veelzijdigheid van de glaskunst op uw eentje ontdekken, u kunt zelfs een poging wagen om zélf glas te blazen.

Op de terugweg bevelen we een bezoek aan de mineraalgroeve Clara, waar schatten uit de donkere diepten van de aarde verzameld worden en als aandenken mee naar huis kunnen worden genomen (open van april tot oktober).

Na een gezellige koffiepauze en de terugkeer naar het stadscentrum kan de St. Jakobskapelle (Wallfahrtskirche) bezocht worden. Daartoe gaat u vanaf het raadshuis langsheen de hoofdstraat in de richting van de stadsbrug. Voor de stadsbrug rechts de St. Jakobsweg inslaan naar de kapel die ongeveer 1,5 km verderop ligt. Weer terug in het centrum kan men op donderdag – en zaterdagavond de nachtwachter op zijn rondgang vergezellen (21:00, mei tot oktober, afspraak om 20:45 voor het raadshuis).

Om een mooie vakantiedag af te sluiten kunnen gasten en bezoekers rekenen op de gastvrijheid van de horeca in Wolfach en de dag afsluiten met een gezellig etentje.

Wolfach in 3 dagen

1 Na aankomst staat er een wandeling geprogrammeerd, om Wolfach van zijn beste kant te leren kennen; door de Kirchstraße via de Gassensteg, rechtsaf langsheen de Kinzigdamm, terug over de stadsbrug en naar de andere kant van de dam. Mooie plekjes zijn er genoeg.

Op donderdag- en zaterdagavond de nachtwachter op zijn rondgang vergezellen (21:00, mei tot oktober, afspraak om 20:45 voor het raadhuis).

2 De tweede dag kunt u beginnen met een wandeling langsheen de Kinzig naar de Dorotheenhütte. Gasten die goed te been zijn, bevelen we de wandelweg naar het gedenkmonument aan, het uitzicht over het „stadje“ mag u niet laten liggen.

De terugweg loopt langs het vlotpark, op de wandel- en fietsroute naar Oberwolfach. Aan het begin van het dorp kunt u het MiMa – Museum voor Mineralen en Wiskunde bewonderen. Gasten die een Konus-gastenkaart hebben kunnen gratis met de bus weer terug. (ma-vrij 16:55, za-zo 15:28, 17:28 Stand 05/11). Wie met de auto op stap is, kan van daaruit naar de Wenzelgroeve rijden, de bezoekersmijn. Een kleine trektocht vanaf het MiMa weer terug, loopt dan via de Burggrabenweg-Panoramaweg-Vorstadtberg naar het centrum van Wolfach. Wij verhuren u graag een fiets voor deze dag. Een bezoekje aan de St. Jakobskapelle (Wallfahrtskirche) vormt een beschouwelijke afsluiter van een mooie dag.

3 Na het ontbijt op de derde dag bevelen wij u ten stelligste aan het historische oude stadscentrum te bezoeken. Vertrekpunt is het raadhuis. De rondgang door de stad wordt in deze flyer beschreven. Op de terugweg bevelen we een bezoek aan de mineraalgroeve Clara, waar schatten uit de donkere diepten van de aarde verzameld worden en als aandenken mee naar huis kunnen worden genomen (open van april tot oktober).

Elke dag weer bevelen wij u van harte de zaken in de historische binnenstad, al dan niet met tuin, aan om van een hapje of een drankje te genieten.

Feuerwehrhaus

Ortenau-Klinikum

Friedhof

Kath. Kirche

Kurgarten

Stuckhäusle

Flöße park

Herlinsbachschule

Herlinsbächle

Museum Schloss Wolfach

Rathaus

Festhalle, Realschule

Sport-halle

Neuap. Kirche

Parkinson-klinik

dorotheenhütte
Glashütte Wolfach

Glashüttenweg

B 294

Kirmbacher Str.
zur Mineralienhalde

Wolfach

Stadtberg

Ev. Kirche

Vorstadtstraße

L 96 Schiltacher Straße

Sankt-Jakobs-Weg

Pavillon

Jakobs-
berg

St. Jakobskapelle,
Antoniuskapelle

henwald

Reutherbergtunnel

Siechenwald

0 100 500 m

dorotheenhütte Glashütte Wolfach

Glashüttenweg 4 · 77709 Wolfach
Telefoon +49 (0) 78 34 / 83 98 - 0
info@dorotheenhuetten.de

Dagelijks Glasblazen voor Bezoekers

Dagelijks van
9 - 17u30

Over 2000 jaar fascinerende glaseschiedenis Meesterlijke Glaskunst

Bij 1.400°C wordt van kwartzand vloeibaar glas gemaakt. Ervaar hoe uit het smelten van glas waardevolle glazen, mooie schotels, vazen en dergelijke meer ontstaan. In traditionele, ambachtelijke vervaardiging - mondgeblazen, handgeslepen en geëst. Ons glas-museum met filmzaal stelt deze unieke beleving visueel voor.

Openingstijden:

(gesloten op 25 dec en 1 jan)

Glasblazerij met glasblazen voor bezoekers, museum, museumshop: dagelijks van 9 - 17u (laatste toegang om 16u30). Gläserland (glasland), Weihnachtsdorf (kerstdorp), shops: dagelijks 9 - 17u30.

Bezichtiging zonder gids: dagelijks van 9 - 17u (laatste toegang om 16u30)

Bezichtiging met gids: maandag om 11u, donderdag en zondag om 14u.

Afzonderlijke groepsrondleidingen graag na aanmelding op andere tijdstippen (ook in het Engels, Frans, Italiaans, Japans en Portugees).

Gratis parkeren • Alle vertrekken zonder hindernissen • WC voor gehandicapten

herz erfrischend echt.

Restaurant - Café - Biertuin „Hüttenklause“

Traditionele Badense keuken, huisgemaakt met regionale ingrediënten (warm van 11 - 17u). Avondkaart, keukenspecialiteiten bijv. Schwarzwälder Kirschentorte. Geopend van 9 - 18 u. Telefoon + 49 (0) 78 34 / 866 - 819

Actuele evenementendata en speciale acties op
www.dorotheenhuetten.de